

**ДИНАМИКА НА РАЗВИТИЕТО И СЪСТОЯНИЕ НА РАЗВЪДНАТА ДЕЙНОСТ В ПТИЦЕВЪДСТВОТО
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ****EVOLUTION AND STATUS DYNAMICS OF POULTRY BREEDING ACTIVITIES IN BULGARIA**

**Емилия Георгиева
Emilija Georgieva**

Изпълнителна агенция по селекция и репродукция в животновъдството – София, Бистришко шосе № 26
Executive Agency for Selection and Reproduction in Animal Breeding – Sofia
26 Bistrishko shosse str.

E- mail: emilijageorgieva@abv.bg

Резюме

Направен е анализ на развитието на птицевъдството и състоянието на развъдната дейност през периода 1989-2012 г. Установено е, че след 1989 г. броят на птиците от кокошия вид е намалял почти 3 пъти, на пуйките – 4, на гъските – над 7 пъти, а броят на патиците е нараснал с 5,5 пъти. В края на 2011 г. 64,2% от кокошките носачки се отглеждат в 54 ферми, като в 11 ферми се отглеждат над 100 000 птици; 71,5% от бройлерите се уговяват в 12 ферми. През последните 5 години средната носливост на кокошка се движи в пределите на 190-208 яйца, а средната маса на бройлерите е 1,617 kg, което е съответно с 20 и с 54,6% повече в сравнение с 1989 г. Развъдната дейност в страната се извършва от една развъдна организация, създадена през 2000 г., под чийто контрол са 6 ферми с 649 676 броя птици. Основните племенни ядра са във фермите на Институтите по животновъдство в Костинброд и в Стара Загора. Носливостта и масата на яйцата на родителските стада от контролираните популации на 32-седмична възраст почти достигат нормативите на водещите фирми, а люпимостта до 60-седмична възраст е около 5% по-ниска.

Abstract

An analysis of the poultry breeding evolution and the status of breeding activities is made for the 1989-2012 period. It is found that after 1989 the number of gallinaceous species birds has decreased nearly 3 times, turkeys – 4, geese – more than 7 times, and the number of ducks has increased 5,5 times. At the end of 2011 64,2 % of the hens are kept in 54 farms, as in 11 farms are kept over 100.000; 71,5% of the broilers are finished in 54 farms. Over the last 5 years the average egg production per hen varies in the limits of 190-208 eggs, and the average broiler weight is 1,617 kg, being more with 20 and 54,6 % respectively in comparison with 1989. the breeding activities are provided by one breeding organization, established in 2000, controlling 649676 birds. The main herd nuclei are in the farms of the Livestock Institutes of Kostinbrod and Stara Zagora towns. Egg production and egg weight of the pedigree herds of the controlled populations at 32 weeks age are close to the norms of the leading companies and the up to 60 week's hatchability is approximately 5% lower.

Ключови думи: птицевъдство, породи, развъдна дейност.

Key words: poultry breeding, breeds, breeding activity.

ВЪВЕДЕНИЕ

Птицевъдството е важен отрасъл както в световен мащаб, така и за нашето селско стопанство. В средата на миналия век, за изключително кратко време, по мащаби и характер на производството нашата страна достигна страните с модерно и развито птицевъдство (Georgieva, 2011). Началото на уедрияването на птицевъдството е поставено през 1959-1963 г. с вноса на едnodневни пилета от породата Бял легхорн от канадската фирма „Шейвър“. През 1964 г. започва

изграждането на птицекомбинати за бройлери в Костинброд, Русе и Стара Загора. Така се слага началото на промишленото птицевъдство. С вноса през 1967 г. на линии от породите Корниш и Бял плимутрок се поставя началото на бройлерното птицевъдство. Успоредно с развитието на бройлерното направление в страната се обръща внимание и на общоползвателните породи кокошки – Нюхемпшир, Старозагорска червена кокошка и др., а впоследствие – и използването

на хибриди за производство на яйца с бяла и с кафява черупка. Внедряват се и хибриди с яйценосно направление – Хисекс, Джи-линк и др., което води до бързо увеличаване на производството на яйца.

Въпреки че в нашата страна има добри условия за пуйкопроизводство, то не е добре развито. Като местна е обособена породната група Черна новозагорска пуйка. Внасят се породите Бронзова, Бяла Холандска, Императорска и др., които добре се приспособяват към местните условия и имат висока продуктивност. През годините са създадени много линии и хибриди, които се отличават по едрина, носливост, интензитет на растежа, качество на мускулатурата и др. Не е добре развито и водоплаващото птицевъдство.

Анализът показва, че потреблението на яйца и птиче месо у нас е близко до средното равнище на страните от ЕС – около 200 бр. и 20 kg на човек от населението годишно, като яйцата са изключително собствено производство, но 1/3 от птичето месо се внася. Има тенденция на увеличение на участието на страната ни в международната търговия като износител на яйца за консумация и за люпене, на птиче месо и втлъстен черен дроб от патици. Износът на яйца за консумация е насочен главно към Швейцария, Германия, Гърция и Румъния.

Целта на настоящата разработка е да се направи оценка на състоянието на отрасъла и провежданата развъдна дейност в периода след 1990 г.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

При изготвянето на анализа са използвани “Стратегия за развитие на животновъдството в Република България през периода 2008-2013 г.”, „Развъдна програма за генетичните ресурси на птици от кокоши вид и пуйки”, отчети на Националната развъдна асоциация по птицевъдство (2009, 2010, 2011), данни от отдел „Агростатистика” на МЗХ, ДФ „Земеделие” и др.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Разрухата в земеделието в страната започна след 1991 г. и засегна по-силно животновъдството, в т.ч. и птицевъдството. Ако през 1989 г. в България е имало 40,5 млн. птици от кокошия вид, през 2000 г. намаляват до 13,3 млн. (табл. 1). На следващата година се достига минимумът от 13 млн.

След претърпяната криза птицевъдството постепенно се възстановява и отново поема посоката на интензивно развитие. В страната се построяват 19 птицекомбината, което оказва силно влияние върху териториалната организация на подотрасъла. Днес повечето от тях са закрити поради нерентабилност при новите условия. Подемът на птицевъдството е до 2007 г., когато броят на птиците от кокошия вид достига до 17,96 млн., а след това отново намалява, като намалението продължава и през последните три години (табл. 1).

Таблица 1. Годишна динамика на броя на птиците, отглеждани в България, в хил. глави (по FAOSTAT, 2012)
Table 1. Annual dynamics of the number of poultry, kept in Bulgaria, in thousands (as per FAOSTAT, 2012)

Година Year	Кокоши вид Hens	Патици Ducks	Гъски и токачки Geese and fowls	Пуйки Turkeys
1961	22241	348	375	402
1965	20117	400	560	850
1970	27329	407	682	1172
1975	32694	516	612	1256
1980	39164	400	563	870
1985	40666	349	599	657
1989	40471	300	400	634
1995	17822	417	299	588
2000	13300	900	200	600
2005	17159	1466	281	589
2006	17205	1653	196	434
2007	17959	1406	248	521
2008	16426	1829	148	271
2009	15765	1299	135	331
2010	16002	1024	81	247
2011	14063	1628	56	158

Като цяло през 2011 г. броят на птиците от кокошия вид, в сравнение с 1989 г., е намалял почти 3 пъти, на пуйките – 4, а на гъските – над 7 пъти. Единствено почти 5,5 пъти е нараснал броят на патиците, което е свързано със забраната на уговането за втлъстен черен дроб в западноевропейските страни като нехуманно и изнасянето на производството в източноевропейските страни.

В края на 2011 г. в България кокошки носачки са отглеждани в 404 птицеферми с над 100 кокошки, което е 26,7% по-малко в сравнение с предходната година. В 43 от птицефермите са отглеждани над 10 000 кокошки, а в 11 – над 100 000. Птицефермите за уговяване на бройлери с над 200 птици са били 105, а за уговяване на патици с над 100 птици – 112. Броят на едрите ферми за уговяване на бройлери се е запазил, а за уговяване на патици е намалял с 20,6%. Фермите за уговяване на бройлери с над 10 000 птици са били 54, а с над 100 000 - 12. Гъските и пуйките се отглеждат основно във ферми с под 100 птици.

Основна причина за намаляване на фермите и птиците през последните години е продължаващата рецесия в земеделието. Друга, специфична за птице-

въдството причина е, че според разпоредбите на европейското законодателство до края на 2011 г. отглеждането на кокошки носачки трябваше да се приведе в съответствие с изискванията и стандартите на Европейския съюз за хуманно отношение. Поради задължението за преустановяване на използването на неуголемени клетки при отглеждането им (MZH, 2011) към края на годината се отчете намаление в броя на стопанствата с близо 6%. Прогнозите обаче са благоприятни, като се очаква към края на 2014 г. ръст на общия брой отглеждани птици в рамките на около 20% спрямо 2010 г.

Динамиката на производството на яйца и месо, макар и да е сходна с тази на броя на животните, не е пропорционална (табл. 2). Причината е нарастването на носливостта на кокошките и увеличаването на средната маса на бройлерите. През последните 5 години средната носливост на кокошка се движи в пределите на 190-208 яйца, което е над 20% в сравнение с 1989 г. В промишлените ферми носливостта е значително по-висока и достига до 290 яйца от носачка.

Таблица 2. Годишна динамика на производството на кокоши яйца и месо от пилета бройлери (по FAOSTAT, 2012)
Table 2. Annual dynamics of hen egg and broiler meat (as per FAOSTAT, 2012)

Година Year	Носачки, хил. бр. Hens, in thousands	Яйца, хил. бр. Eggs, in thousands	Носливост, бр./глава Hatchability, pcs per hen	Бройлери, хил. бр. Broilers, in thousands	Месо, т Meat, t	Средна маса Average weight, kg
1961	16781	1369190	81,6	31700	38052	1,200
1965	17175	1402310	81,6	37000	44219	1,195
1970	16233	1582220	97,5	77300	92712	1,199
1975	17340	1816710	104,8	109412	122815	1,123
1980	17436	2404580	137,9	134975	145426	1,077
1985	16875	2741850	162,5	141178	158278	1,121
1989	16917	2671250	157,9	180240	188448	1,046
1995	11632	1925310	165,5	63000	92199	1,463
2000	8304	1466320	176,6	67000	104695	1,563
2001	7883	1469880	186,5	70000	110000	1,571
2002	9000	1617000	179,7	75900	120000	1,581
2003	8981	1443270	160,7	40453	59865	1,480
2004	8981	1555690	173,2	44457	70942	1,596
2005	7364	1535220	208,5	52133	79508	1,525
2006	7552	1579030	209,1	54506	86870	1,594
2007	8265	1564680	189,3	61904	97926	1,582
2008	7338	1501450	204,6	56307	90734	1,611
2009	7117	1425650	200,3	68898	109825	1,594
2010	6892	1430950	207,6	52805	86029	1,629
2011	6217	1178470	189,6	48584	80985	1,667

Средната маса на бройлерите за последните пет години е 1,617 kg, което е с 54,6% повече в сравнение с 1989 г. В редица ферми средният дневен прираст на пилетата надхвърля 50 g, а живото тегло на 40-дневна възраст е над 2 kg при смъртност под 4%. При патетата прирастът е над 45 g, като 4 kg средно живо тегло се достига на 78-80-дневна възраст, а смъртността е под 5%.

В птицевъдството организацията на селекционната работа и производството на разплоден материал в страната преминава през няколко етапа. Поставянето на научна основа на развъдната дейност е още от ранната 1922 г. до 1948 г. През годините се усъвършенстват базите за селекционна работа, създават се породите Черна шуменска кокошка и Червена старозагорска кокошка и се създават и Научноизследователският институт по птицевъдство и Хибридният център по птицевъдство в гр. Стара Загора. В периода до 1991 г. се извършва многократен внос на изходни линии от бройлерното направление с произход от Франция и Холандия, на основата на които са създадени хибридни комбинации.

През 1992 г. се създават първите частни ферми за родители и частни люпилни за едnodневни пилета. Развъдно-подобрителната работа в птицевъдството се извършва в експерименталните бази на Института по животновъдни науки в Костинброд и в експерименталната база по птицевъдство на Земеделския институт в Стара Загора. В ИЖН Костинброд се работи с линии от яйценосно и бройлерно направление. В Хибридният център по птицевъдство в Стара Загора се съхраняват, поддържат и усъвършенстват десет изходни линии

кокошки и три линии пуйки. Застъпени са и трите направления – яйценосно, бройлерно и общоползвателно, като броят на кокошките от тези направления е 10 000, а броят на пуйките е 4000.

През 2000 г. се създава Националната развъдна асоциация по птицевъдство. В този период в страната има четири големи холдинга и само няколко ферми произвеждат разплоден материал с локално значение. Задачата на новата развъдна асоциация е да разработи система от мероприятия, с които да контролира произхода, селекцията и качеството на произведения разплоден материал в птицевъдството.

През периода до 2008-2009 г. развъдната асоциация контролира 22-23 птицевъдни стада. По различни икономически причини най-дребните ферми за производство на пилета бройлери прекратяват своята дейност, а някои от големите фирми намаляват производството си. Това води до намаляване на броя на контролираните стада и птици (табл. 3).

В табл. 4 са отразени някои от основните селекционни признаци по направления при контролираните птици от кокошия вид. Анализът показва, че биологичните показатели – процент носливост на 32-седмична възраст и средна маса на яйцата на същата възраст, почти достигат нормативите на водещите фирми и говорят за висок генетичен потенциал и добри условия на отглеждане. По отношение на стопанския показател люпимост до 60-седмична възраст се отчита изоставяне с около 5% от норматива.

През следващите няколко години у нас ще запазят приоритетно развитие отглеждането на кокошки

Таблица 3. Брой контролирани стада и брой птици от НРА по птицевъдство за периода 2009-2012 г.
Table 3. Number of herds and poultry controlled by The National Poultry Breeding Association for 2009-2012 period

Година Year	Стада Herds	Птици Poultry
2009	9	837 848
2010	8	852 616
2011	7	651 749
2012	6	649 676

Таблица 4. Продуктивни показатели в родителски стада от контролираните популации
Table 4. Performance in pedigree herds of the controlled populations

Показатели Index	Направление / Division					
	Бройлерно / Broiler			Яйценосно / Egg		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Средна носливост на 32-седм. възраст Average egg production at 32 weeks age, %	84.9	78.6	78.6	97.5	97.0	97.0
Средна маса на яйцата на 32-седм. възраст Average egg weight at 32 weeks age, grams	58.3	59.2	59.5	58.6	56.6	60.3
Средна люпимост на стадо, до 60-седм. възраст Average hatchability per herd till 60 weeks age %	77.44	77.5	82.5	80.0	79.0	77.0

за яйца за консумация, интензивното угодяване на бройлери и производството на втлъстен черен дроб от патици. Укрепването на развъдната дейност в страната е предпоставка за нарастване на продуктивността и ефективността на животновъдното производство. За разлика от фермерите в страните с развито животновъдство, българските производители все още не могат да осъзнаят смисъла и ефективността от спазването на определена развъдна политика и цел. Необходимо е да продължи и подпомагането на развъдната дейност, като стимулирането е насочено както към развъдните организации, които са оторизирани да я извършват, така и към фермерите, непосредствени участници в развъдния процес. В страни като Германия и Австрия подпомагането на животновъдството достига до над 80-85% в необлагодетелстваните региони. Наложително е да се увеличи финансовата помощ на държавата за подпомагане на храненето на птиците в генетичните резервати и на родителските форми в промишлените птицеферми, както и да се подпомага дейността на развъдните организации.

ИЗВОДИ

1. Направеният анализ показва, че след 1989 г. броят на птиците от кокошия вид е намалял почти 3 пъти, на пуйките – 4, на гъските – над 7 пъти, а броят на патиците е нараснал с 5,5 пъти. В края на 2011 г. 64,2% от кокошките носачки се отглеждат в 54 ферми, като в 11 ферми се отглеждат над 100 000 птици; 71,5% от бройлерите се угодяват в 12 ферми.
2. През последните 5 години средната носливост на кокошка се движи в пределите на 190-208 яйца, а

средната маса на бройлерите е 1,617 kg, което е съответно с 20 и с 54,6% повече в сравнение с 1989 г.

3. Развъдната дейност в страната се извършва от една развъдна организация, създадена през 2000 г., под чийто контрол са 6 ферми с 649 676 птици. Основните племенни ядра са във фермите на Институтите по животновъдство в Костинброд и Стара Загора.
4. Носливостта и масата на яйцата на родителските стада от контролираните популации на 32-седмична възраст почти достигат нормативите на водещите фирми, а люпимостта до 60-седмична възраст е около 5% по-ниска.

LITERATURA

- MZH, 2011. Godishen доклад za sastoyaniето i razvitiето na zemedeliето (Agraren доклад), 231 s.
- Georgieva, E., 2011. Ptitsevadstvo. V kn. Porodi selskostopanski zivotni v Bulgaria, pod obsht. red.na dots. d-r V. Nikolov, Sofia, s.161.
- Avtorski kolektiv, 2008. Strategia za razvitie na zhivotnovadstvoto v Republika Bulgaria prez perioda 2008-2013 g.
- Belorechkov, D., V. Sredkova, V. Todorova, 2011. Razvadna programa za genetichnite resursi na ptiitsi ot kokoshi vid i puyki, 18 s.
- FAOSTAT, 2012. <http://faostat.fao.org/>

*Статията е приета на 12.12.2012 г.
Рецензент – доц. д-р Матина Николова
E-mail: dimitrova@hotmail.com*